

Ronjaskriket får flickor att våga

**När elever kallade varandra
kränkande könsord insåg
Västerbergsskolans pedagoger
att något måste göras.**

**En medveten jämställdhets-
satsning har skapat ett bättre
klimat bland barnen.**

**På särskilda pojk- och flicktimmar
får pojkarna tala om känslor och
flickorna klättra i träd.**

»JÄVLA FITTA!« »Jävla bögl!« För några år sedan hände det ofta att könsorden haglade i korridorerna bland eleverna i årskurs 4–5 på Västerbergsskolan i Mölndal. Första steget mot att försöka förändra klimatet blev en föreläsning om hur könsmobbing kan motverkas. Den väckte många tankar hos pedagogerna om hur traditionella könsrollsmönster påverkar barnen i skolan.

Hösten 2001 gick ett av skolans arbetslag med i projektet »Våga bryta mönstret«, ett treårigt jämställdhetsarbete för skolor och förskolor i Västsverige. Arbetslaget, som tillsammans ansvarar för 76 barn mellan 6–11 år, inledde med att videofilma varje barngrupp och pedagog under en samling. Detta för att se om pedagogens samspel med pojkar och flickor följde

bestämda mönster. Man tittade också på om pojkar och flickor betedde sig olika under samlingen. Och det gjorde de!

Flickorna satt tysta och snälla, väntade på instruktioner från läraren och pratade bara när de fick en rak fråga. Pojkarna pratade, frågade, nonchalerade tillsägelser, busade och tog plats.

Resultatet var ganska omskakande för pedagogerna.

– Vi var övertygade om att vi behandlade pojkar och flickor på ett jämställt sätt. Men så var det inte! Det framgick tydligt hur pojkarna stal vår uppmärksamhet, genom sitt utåtagerande sätt, medan flickorna snällt underordnade sig, säger Lena Malmström, lärare i år 1–5.

– Det märktes till och med på vårt röstläge, vilka förväntningar vi hade på dem. Efter denna kalldusch blev vi uppmärksamma på vårt förhållningssätt.

Utifrån filmdokumentationerna gjorde man upp en pedagogisk plan för hur pojkar och flickor skulle kunna bredda sina erfarenheter och utvecklas friare, utan att hämmas av traditionella roller. Flickorna behövde lära sig att våga »sticka ut« och tro på sig själva. Att inte skämmas eller ta på sig skuld. De behövde också tränas i att våga tävla – och våga vinna!

Killarna, i sin tur, behövde öva sig i att lyssna på andra, att läsa andra människors signaler och ta hänsyn.

Målet är att både flickor och pojkar ska få en positiv könsidentitet. För att bryta könsmönstren och stärka barnens utvecklade förmågor ansåg pedagogerna att det krävdes viss undervisning i separata tjej- och killgrupper. Könsdelad undervisning infördes på idrottslektionerna och speciella tjej- och killtimmar på veckoschemat. På dessa timmar får barnen själva föreslå vad de vill träna på för att bli jämställda.

Flickorna har bland annat fått göra röstövningar och träna på att berätta inför en grupp. Att våga diskutera och säga sin åsikt är andra vanliga övningar på tjejtimmar. I gruppsamtalen får flickorna formulera vad de är bra på, och de stötts i att vara stolta när de gjort något

bra, till exempel vunnit en tävling. Vissa lektioner klättrar de i berg, har brottning och andra styrkeövningar för att hitta självförtroende i sina kroppar och få utlopp för sin energi.

Pojkarna samtalar till exempel om regler och hur en god kamrat ska vara. De får berätta vad de är bra på, men också vad de är rädda för, vad de blir besvikna eller ledsna över. De får diskutera problem som uppstått i gruppen. Även övningar i att uttrycka sig verbalt och utveckla språket ingår i pojktimmarna.

Gemensamma inslag för både flickor och pojkar är kroppsmassage och fredlig beröring, som ger avslappning och skapar gemenskap mellan barnen.

Personalen ser flera resultat av jämställdhetsarbetet.

– Vi ser att pojkar och flickor har ändrat sitt sätt mot varandra. Idag löser de oftare konflikter själva – diskussionerna i grupperna har både ökat deras inlevelseförmåga och ordförråd när de uttrycker sig och argumenterar, säger läraren Kristina Westlund.

Flickornas självförtroende har också ökat. Både med ord och sitt kroppsspråk hävdar de sin rätt mer än tidigare. Och på samlingarna är pojkarna bättre på att lyssna, vilket gör att de också kan delta mer i diskussionen.

Massageövningarna, där eleverna masserar varandra, har gjort dem mer avslappnade. Idag har ingen problem med att massera vilken kompis som helst i klassen.

Så här kommenterar några av eleverna:

»Jag tycker det är bra att ha kill- och tjejgrupper för att man kan träna på att vara lite justare mot tjejer, och tjejerna ska vara lite tuffare.« (Pojke 11 år)

»Vi håller på med olika övningar som stärker oss i att vara tjej. (...) Idag hade vi nutidsorientering. Då var det några killar som tog frågan ifrån oss fast vi hade den först, men jag och min kompis jädde oss inte förrän vi fick tillbaka frågan. Vi sa till killarna att vi inte ska vänta bara för att vi är tjejer.« (Flicka 10 år)

Eleverna tycker att jämställdhetsarbetet är viktigt, roligt och nyttigt. Och de vill inte avstå från de speciella

»tjejtimmarna« och »killtimmarna«. I sina skriftliga utvärderingar beskriver de varför:

»Jag tycker det är bra med killgrupp och tjejgrupp för när man är i stor grupp vågar man inte prata om pinsamheter och annat. Fast när man är i killgrupp vågar man prata mer om pinsamheter och sådana saker (...).

Tjejerna får träna på att våga tävla – och vinna.

Det är bra att vi pratar om det för annars kanske man håller det inom sig hela tiden.» (Pojke, 10 år)

»Jag tycker tjejgrupp är bra för när det är tjejgrupp så försöker inte alla vara tuffa och coola. Alla är sig själva.» (Flicka 11 år)

»På killgruppen är det kul tycker jag. Vi brukar sitta på stolar i en liten ring och prata mycket om känslor och vad som är bra och vad som är dåligt. Det är kul att prata om känslor för man kan säga allt och alla känslor. Det känns bättre att säga hur man känner och hur man mår i en liten grupp med bara bra kompisar.» (Pojke 11 år)

I idrotten har särskilt flickorna vunnit på att vara i en egen grupp, tycker pedagogerna. De har blivit mer orädda fysiskt och psykiskt

starkare. På rasterna leker och spelar tjejerna tillsammans med killarna betydligt oftare idag.

Flickorna i årskurs 2 tycker att idrottslektionerna blivit lugnare och roligare:

» I gympan är det bra att vi är tjejer ensamma för killar stökar till och gapar och skriker och retas. De lyssnar inte; de hoppar och stud-

Killarna får träna på att lyssna på andra och uttrycka sig verbalt.

sar. Vi tycker det är lugnt nu. Vi lyder fröken direkt. Hon tycker vi är jätteduktiga.» (Flickorna i årskurs 2)

Och killarna är också positiva:

»Det är också bra att ha tjej- och killgrupp på 'gympan'. Man får större utmaningar. Och det tog alltid så lång tid för tjejerna att byta om så vi fick inte lika mycket 'gympa'. (Pojke 10 år)

Enda förbehållet kom från en pojkgupp som önskade vara blandade med flickor i idrotten vid ett tillfälle i veckan. Skälet de angav var att de då skulle få leka mer.

Barnens positiva reaktioner har gjort att skolan har utökat pojk- och flicktimmarna. Eleverna i årskurs 4–5 har nu också undervisning i naturorienterande ämnen i pojk- och flickgrupp.

Elevkommentarer om pojk- och flickgrupperna

– Man ska ha pojk- och flickgrupp för att pojkarna tuffar sig inför tjejerna!!!! På gympan är pojkarna mycket råare, dom tacklas på innebandyn. Men tjejerna försöker att bli tuffare! (Sebastian, 10 år)

– Jag gillade när vi brottades, skrek i skogen och när vi skrev lappar om vad vi är bra på. Vi blev bättre på att säga ifrån, vara starkare. På jumpan var det bra att vi ändrade på blandade grupper för killarna var ju lite hårdhäntare. Jag gillade också när vi hade massage. (Natalie, 10 år)

– Det känns bra att prata ut sig om man känner sig väldigt ledsen. Man vågar prata om såna pinsamma saker som är lite roligt och lite pinsamt. (Jesper, 10 år)

Genom detta får pojkarna ta lite mer ansvar i att färdigställa sina arbeten; de behöver själva både skriva och lära sig att plocka undan. Flickorna får chansen att undersöka och experimentera mera på egen hand; inga pojkar tar över, säger Lena Malmström.

Föräldrarna är mycket positiva till jäm-

gick med i projektet höstterminen 2002.

Med hjälp av projekthandledaren och Lena Sievers från JämO har man genomfört en studiedag där alla pedagoger från skolan och förskolan deltagit. Hösten 2003 arbetade pedagogerna på skolan gemensamt fram en jämställdhetsplan.

Massage ger avslappning och skapar kontakt.

–Många berättar om sina problem eller något roligt som har hänt. Alla hjälper varandra med deras tankar, men vissa vill inte berätta om saker. Jag vill att vi ska träna på att vara lite mer tuffa mot killarna men inte säga elaka saker.

(Johanna, 11 år)

–På killgruppen brukar nästan alla killar bli lite allvarligare. Om man är ovän med nån så finns det en chans att bli vänner igen. (Nali, 11 år)

ställdhetsarbetet, berättar hon. Några föräldrar har dock haft farhågor att pojk- och flickgrupper skulle vara ett steg tillbaka i utvecklingen till en »gammaldags« flick- och pojkskola.

–Men vi har kunnat visa att de relativt få lektionerna i pojk- och flickgrupp istället påverkar andan i hela klasserna positivt och skapar en miljö där varje barn får möjlighet att utvecklas maximalt, säger hon.

Det är inte bara barnen som förändrat sina attityder. Pedagogerna har själva fått en annorlunda syn på jämställdhet och vad som krävs för att motverka könsmonster som hämmar barns utveckling.

En viktig bit i jämställdhetsarbetet har varit att »väcka« andra kollegor på skolan. Ytterligare ett arbetslag blev snabbt intresserade och

Själva projektet är nu avslutat men jämställdhetsarbetet går vidare.

–Har man väl en gång börjat, är det som att få nya glasögon: man ser allt på ett nytt sätt. Engagemanget leder också vidare till nya möjligheter, säger Kristina Westlund.

En av förskollärarna på skolan studerar nu vidare för att kunna bli jämställdhetspedagog och handledare i dessa frågor i Mölndals kommun. Förskolans pedagogiska utvecklingsledare sitter som sakkunnig i förskolefrågor i »Delegationen för jämställdhet i förskolan«, som utsetts av regeringen.

–Att jämställdhet är en högaktuell fråga märker vi tydligt. Men det viktigaste skälet att fortsätta arbetet är barnens behov och önskemål, säger Lena Malmström. ♠